

УДК:
355.01(4-672 EU)
Примљено:
13. октобар 2008.
Прихваћено:
23. новембар 2008.
Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XX) VII, vol=18
Бр. 4 / 2008.
стр. 1119-1138.

Миле Ракић

Институт за политичке студије Београд

НЕКИ ОД ПРЕДУСЛОВА БЕЗБЕДНОСНОГ ИНТЕГРИСАЊА У ЕВРОПСКУ УНИЈУ

Сажетак

Међузависност у глобалним међународним односима се испољава у свим областима на више нивоа и у различитим областима односа, као њиховим подсистемима и елементима. Ова међузависност и утицање на међународне односе је остварива из више разлога, а један од њих представља објективна потреба и сам развој демократије у државама и у међудржавним односима. Развој демократије и уопште демократске промене које настају, између осталог, имају знатан утицај и на унутрашњу и на спољњу безбедност држава. Уз чињеницу да је развој демократије и европска интеграција код нас неспорна потреба и жеља (опредељење) лако се да уочити да када је реч о безбедности, посматране у најширем значењу тог појма, последице тог утицаја најчешће се манифестују са различитим интензитетом, обимом обухваћености и потребом редизајнирања егзистирајућег система безбедности државе. Због тога изградња, односно опредељеност за развој демократије захтева претходно сагледавање постојеће, а потом и будуће пројекције безбедности и изналажење компромиса те сагледавање могућих последица насталих тим утицајима на већ достигнути ниво и изграђеност система безбедности државе.

Кључне речи: демократија, безбедност, интеграција, Европска унија

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Развој безбедности сваке државе, па тако и наше, има традиционалан карактер јер се пре свега, бар до сада, ослањао на сопственим искуствима развоја државе и остваривања њене унутрашње и спољне безбедности. Међутим, чињеница је да демократија код нас није никада, објективно говорећи, била толико развијена да би могла постати парадигма за садашња настојања изградње демократских односа и институција. Ово се нарочито може закључити када се говори са аспекта развоја односа безбедност државе – грађани, или нпр. цивилно-војних односа. Због тога се намеће питање - који концепт и методологију изградње безбедности у новим демократским условима развоја земље треба применити. Ово у извесном смислу представља суштински проблем изградње безбедности и њеног интегрисања у Европу. Дакле, који теоријски и прагматични ослонац треба применити у даљем развоју безбедности наше земље, а који уједно уважава тј. има ослонац у досадашњој историји и традицији изградње нашег система безбедности.. Избор је у том смислу несумњиво потребно пажљиво одредити. Објективно, за сада је најреалније ослонити се на искуства држава са високо развијеним демократским односима и институцијама и у којима се безбедност остварује и развија у најчистијем облику, али и у којима је наука остварила и остварује свој највећи утицај. У том смислу могуће је ослонити се и на модел организовања интегрисаног система безбедности Европске Уније као и националне системе безбедности земаља чланица Европске уније. У суштини усмеравање српске политике и привреде од стране актуелне власти представља остварење већ трасираног пута, односно континуитет промишљања и тежњи за будући развој Србије. Међутим, ово опредељење и ослањање на изградњу и функционисање система безбедности у другим земљама никако се не сме претворити у пуко копирање истих јер сасвим сигурно би, у први мах се то да закључити, било далеко више штетних него позитивних последица. Уосталом и након оснивања Европске уније све земље су задржале сопствени концепт изградње система националне безбедности уз мање модификовање и редизајнирање. Дакле ниједна земља се није у потпуности одрекла сопствених специфичности изградње система безбедности у новим интегрисаним условима.

ИНТЕГРАЦИЈА У ЕУ И НАЦИОНАЛНА БЕЗБЕДНОСТ

Многе чињенице у новије време указују да је модел организовања и функционисања „западне безбедности“ доминирајући и објективно лако прихватљив (примењив) на сопственом тлу не само у нашој земљи већ у многим земљама широм света, што пракса несумњиво и потврђује. Ово из више разлога међу којима је свакако најважнији да је ток њиховог историјског развоја био сличан развоју наше земље. Међутим, чини се и поред очигледне решености нашег актуелног и демократски изабраног државног руководства да наша земља постане чланица Европске уније, са аспекта безбедности Србија се не би смела једноставно „утопити“ у Европску унију. Сасвим је сигурно да зато постоје објективни разлози међу којима су најзначајнији што и поред опредељености за развојем демократије и угледа на развијеност демократских односа у земљама чланицама Европске уније немамо јасно одређене сопствене (полазне) националне интересе, циљеве итд. па отуда ни јасну будућу пројекцију нашег система безбедности у евентуалним новим условима, односно као будућој чланици Европске уније. Нема сумње да (не)постојање ових стратешких докумената у периоду транзиције у извесној мери може допринети и губљењу сопственог идентитета. Осим тога чини се императивном потребом изнаћи решење и дати одговор по питању настанка дисконтинуитета, односно поларизације становништва у Србији које је опредељено ка интеграцији у Европску унију, Партнерство за мир, али не и у НАТО на пример, а што такође представља политичко опредељење и континуитет актуелне политичке власти у држави. Нарочито је индикативна жеља да се по питању уласка Србије у НАТО становништво изјасни референдумом, под условом да му се омогући простор за информисање о томе шта је НАТО, шта значи улазак у тај војни пакт, колико то кошта, чему служи, до чега доводи.¹⁾ Јасно се да уочити да су готово све чланице Европске уније и поред оствареног чланства, односно европске интегрисаности ослонац свога развоја и те интеграције континуирано налазиле у сопственој традицији па и када је реч о безбедносним интеграцијама. Дакле, остале су верне својој традицији, а учлањење су доживеле као континуитет свога даљег развоја

1) Чини се да „супротстављена“ гледишта између актуелне власти и међународне заједнице данас најчешће произилазе из суштинског неслагања о томе шта је Космет. За западне силе и још тридесетак чланица УН оно је „нова независна држава“, али за више од четири петине од укупно 192 чланице, оно је покрајина Србије под међународном управом, с мандатом Савета безбедности.

уз релативно минимално модификовање или редизајнирање и редефинисање националног система безбедности. Отуда се примарним значајем може одредити и истаћи чињеница да без претходног јасног дефинисања сопствених циљева, приоритета итд. постоји реална могућност да Србија дође у ситуацију простог копирања иностраних решења што би у крајњем случају имало несагледиве последице по нашу земљу.

У том смислу неопходно би било да Европска унија и Србији, као и другим земљама понуди (омогући) европску интеграцију под истим, рекло би се, демократским условима без посебног (новог) и објективно несхватљивог условљавања, у извесном смислу и уцењивања Србије на том путу.

Неспорно је да би реална перспектива учлањења у Европску унију мотивисала на већи ангажман како нашег друштва тако и саму Европску унију па и ширу међународну заједницу чиме би многи проблеми, а нарочито из области безбедности требало брже решавати.

Међутим, сасвим је сигурно да поједностављено приступање (пристанак на испуњавање апсолутно свих постављених услова), односно утапање у Европску унију не би прикрило, а нарочито не и отклонило све супротности и контроверзе које данас објективно егзистирају у Србији и које се у овом случају и пре свега односе на питање политике унутрашње и спољне безбедности. Чињеница је да би то „утапање“, под тренутним условима у нашој земљи, представљало велику, а по много чему и веома опасну илузију. У том смислу примарни задатак српске елите управо би био да становништву јасно предочи куда нас води и шта нас тамо чека? У осталом њен задатак је да каже тачну цену коју Србија мора да плати како би остварила свој сан о бољем животу који се према њиховим предвиђањима мора догодити у Европској унији.

Питање безбедности, и не само безбедности Србије представља централно питање стабилности Балкана и једно од главних питања стабилности Европе. Ова чињеница захтева да се кључни проблеми и темељне дилеме Србије не прикривају, већ реше пре њеног учлањења у Европску унију, како би унутар ЕУ, била способна дефинисати и остварити своје интересе и преузети обавезе и одговорности и како својим унутрашњим, пре свега, безбедносним проблемима (нпр. питање Косова и Метохије) не би додатно оптерећивала, већ видно бремениту унутрашњим проблемима Европ-

ску унију, која за своју сигурну будућност мора и сама решити све дужи списак насталих и акутних проблема.

Осим тога, чињеница је да Србија већ и сада (истина посредно) дели судбину Европске уније. Несумњиво је да Србија представља део Европе и процес европске интеграције се напосто не може зауставити на њеним границама. Дакле, Србија се у доброј мери сматра демократском државом спремном за придруживање Европској унији, односно реално посматрано има све позитивне предиспозиције за то чланство. Према томе, Србија се сматра државом која развојем демократских односа, избором демократске власти итд. испуњава услове за чланство међу демократски свет. Међутим, чињеница је да се тој истој демократској Србији од стране демократских земаља чланица Европске уније настоји прекројити граница признавањем независности насилног отцепљеног Косова и Метохије, па чак се и спречава настојање наше Владе да о томе добије мишљење Међународног суда итд.. Због тога се недвосмислено може закључити да се ради о директном мешању у унутрашње ствари наше суверене земље. Још чуднијим се чини истицање отворености (условљавања) времена и темпа укључивања Србије у Европску унију уз суштинско пренебрегавање проблема насилног отцепљења Космета, као и истицање да је Србија, објективно посматрано, драгоцено искуство - пример брзог развоја демократије, постојања мултикултурности и интеркултурности, али и да је Србија на провери начела којима је привржена Европској унији и њене способности управљања конфликтима који су у највећој мери управо иницирани и подстрекивани активностима неких земаља међу којима су и водеће чланице Европске уније.

У том контексту посебно је индикативан пример упућивања и охрабривања вођења наше спољне политике и уопште политике наших званичних државних представника, а нарочито она која доприносе имплементацији мира којима се наглашава да је Србија способна да преузме пуну одговорност за себе као и оних о скором ангажовању Србије у Европску унију. При томе се јасно да уочити да се и даље настоји остварити јак утицај „споља“ кроз директно утицање и ангажовање фактора који ће стварати позитивно окружење за пријем Србије у Европску Унију отклањајући све евентуалне препреке по специфичној методологији. Дакле ради се о захтевима ОУН, Већа Европе, Светске банке, НАТО-а, Међународног монетарног фонда, Партнерства за мир, Хашког трибунала итд.

У суштини ради се о настојању да се брзо реши проблем Косова и Метохије пребацивањем тежишта са овог проблема (сматрајући га ваљда завршеним) ка „убрзаној“ евроатлантској интеграцији. Ипак демократској и сувереној Србији и поред те интеграционе журбаности се и даље намеће остваривање још низ претходних услова. Свакако један од најважнијих услова полази од чињенице да Србија мора да се помири са настанком независног Косова и Метохије, чиме би се брзо избегао проблем небезбедних граница Србије. То је очигледно веома важно због стабилности остатка Србије и потребе јачања интеграцијског начина мишљења, као и због уставноправних, организацијских, политичких, економских и других механизма изградње и развоја модерне Србије.

Ови захтеви стављени пред Србију имају за циљ смиривање ситуације на Балкану, а нарочито се настоји избећи могуће „преливање“ криза на друге земље као нпр. у БиХ где одавно тиња намера демократског изласка Срба из БиХ па и Хрвата који то исто отцепљење желе кроз претходне покушаје успостављања трећег ентитета.

Због тога смиривање ситуације око насилно отцепљеног Косова, односно признање независности Косова од саме Србије може дати гаранцију за сопствену безбедност и исправност политичких и др. одлука које су пре свега апсолутно у супротности са демократским односима међу државама. Чињеница је да је до сада независно Косово и Метохију признало 21 земља чланица ЕУ. Такође је чињеница да су све чланице УН подржале иницијативу Републике Србије да Међународни суд правде да оцену о чину отцепљења Косова и Метохије.

У ствари, објективно се намеће питање може ли уопште Европска унија која се сматра творевином и оличењем демократије и равноправности држава прихватити улогу да се брине (да ли јој то препустити и у којој мери) о безбедности Србије на начин који је то до сада радила. Посебно је иритирајуће питање о потреби да ли уопште једна суверена и демократска земља треба дозволити да неко споља одлучује о њеној националној безбедности. Уз ово треба истаћи да је и сама Европска унија у великој мери потпала под утицај (постала је зависна) од САД које се директно мешају и одлучују о разним питањима односа у Европској унији у моменту када је на међународној сцени дефинитивно нестао униполаран свет и када објективно долази до све већег заоштравања односа између

САД и Русије у условима када је безбедност, посматрано са економског аспекта у највећој мери зависна од природних богатстава и енергената чије се резерве налазе у Азији. Свакако је индикативно питање које се намеће пред око шест милиона грађана Србије да исти остваре утицај на парламент “супердржаве” од 300 милиона становника, колико броји ЕУ. При чему се не сме заборавити да постоји велики број грађана који се ионако жале на отуђеност политичара. . Овоме треба додати да се уласком у Европску унију ради о преносу суверености са националних држава на ЕУ и то у тако важним областима као што су економска политика, судство, полиција, образовање и још четрдесетак поља друштвеног живота. У тим областима, у ЕУ би се одлучивало квалификованом већином гласова, без права вета националних држава. Вето би био задржан само у главним сегментима спољне и одбрамбене политике, као и делимично на пољу социјалне сигурности, пореског система и културе.

Осим тога и поред развоја демократских односа у међународним односима још увек делују и уобичајене, историјски добро познате могућности угрожавања безбедности једне земље. Међутим, оне очигледно губе на тежини и озбиљности, док управо на сцену ступају и јачају «глобализоване» претње и ризици. Њима се државе морају супротставити колективно, а као главни инструмент супротстављања све већу улогу играју степен економског развоја, социјална и политичка стабилност, а не само војна моћ и могућност насилног сузбијања претње коју испољава једна од војно најмоћнијих држава, а којој се очигледно покорава и сама ЕУ.

(НЕ)ДЕМОКРАТИЈА И БЕЗБЕДНОСТ

Полазећи од начела Хелсиншке повеље, која важи за све европске земље, може се лако уочити чињеница да је, када се ради о Србији и њеној безбедности, Европа напустила та иста начела, а нарочито она која се односе на непроменљивост граница силом као и оних која се односе на високу заштиту индивидуалних и колективних људских права, посебно мањинских. Недвосмислено се да уочити да је демократска Европа такође на примеру Србије, пристала да удовољи захтевима припадника једног народа, који су другачији по језику, писму, религији, култури...и који због тога не желе да живе заједно са припадницима других народа. При свему томе Европска унија има обавезу, али и подршку од стране САД да

спречи евентуални повратак на старо стање, а нарочито када је реч о границама Србије. Због ових недвосмислених чињеница могуће је поставити питање шта се у ствари дешава са европском демократијом и европским демократским принципима и стандардима.

У том смислу може се навести чињеница да нпр. у либералним и неолибералним теоријама које се усредсређују на међународно право, организацију и демократизацију безбедносна нестабилност извире из преовлађујућих и дубоко укорених институционалних недостатака. За поборнике либерализма, велики проблем у светским интеграцијама па тако и када је реч о европским интеграцијама, су проблеми који погађају многе државе. Обзиром на врсту ових проблема као нпр. глобалне избегличке кризе, контрола ХИВ-а, глобално загревање, грађански ратови, елементарне непогоде већих размера итд. могу се решавати на мултилатералном кооперативном приступу под условима међузависне глобализације. У том смислу је Марти Ахтисари још 1999. год. приметио да се “свет од пуке коегзистенције окренуо сарадњи и прешао границе државне суверености”. Отуда се може и запитати дали ће мултилатералне међувладине организације као што су УН и демократски оријентисана Европска Унија ускладити своје колективно супротстављање угрожавању међународне безбедности, националне безбедности и тако на пример дозволити насилну сецесију Косова и Метохије. Ово само потврђује преку потребу да се у европске интеграције мора полазити пре свега са недвосмисленим и огромним ослоњем на сопствену традицију и историју. Ако бисмо желели да најкраће изразимо суштину нових тенденција развоја безбедности, то бисмо најпре могли учинити формулом «промена карактера претње». Данас су, наиме, знатно измењени основни елементи и извори могуће претње националној и међународној безбедности. Дакле, елиминисани су неки од фундаменталних узрока претње миру и безбедности који су деловали током прошлог века или је постигнута сагласност по питању елиминисања и стављања под контролу неких од опасности. Поред традиционално постојећих претњи безбедности који се најчешће огледају у тероризму, организованом криминалитету, оружаном угрожавању итд. данас се може условно говорити и о потенцијалном “угрожавању” безбедности, а чији извор лежи у основи посебно израженог често непринципијелног, недемократског и често селективног утицаја према другим земљама који данас у свету имају САД и ЕУ. У Србији се може тако

говорити о могућем “угрожавању” унутрашње безбедности кроз уплитање и својеврсни притисак на привреду, што се више него јасно може уочити нпр. кроз одуговлачење потписивања уговора о продаји НИС-а фирмама Руске Федерације и споразума о изградњи гасовода кроз Србију. Очигледно је да се актуелна власт у Србији плаши да ће се знатно погоршати односи са Европском унијом уколико се овај споразум потпише што би за последицу имало свакако негативну рефлексију и на друге области сарадње Србије са ЕУ и САД.

У том смислу чини се упутним изнети став чешког председника Вацлава Клауса који је рекао да је ирско „не” „победа слободе и разума над вештачким елитистичким пројектима и европском бирократијом”. Али, та победа може бити стварна тек ако јавност свих европских земаља буде од сопствене елите захтевала више демократске одговорности. Но, да је наша Влада недвосмислено опредељена ка укључивању у Европску унију види се и из кључних елемената програма о којима постоји пуна сагласност свих чланова Коалиције:

- опредељење за европску будућност Србије,
- неприхватање независности Косова и Метохије,
- неопходност јачања економије,
- јачање социјалне одговорности Владе,
- поштравање борбе против криминала и корупције,
- поштовање међународног права.

Ово је могуће, између осталог јер су се данас знатно изменили основни елементи и извори могуће претње националној и међународној безбедности тзв. спољни извори угрожавања безбедности.. Очигледно је да то више није нуклеарни сукоб суперсила, чија је вероватноћа сведена на минимум. Такође није ни директна супротстављеност двају војно-политичких блокова. Један од њих више не постоји, а други постепено мења свој карактер и циљеве у односу на оне првобитне. Не постоје више ни ранији идеолошко-политички антагонизми. Један економски и политички систем по сваку цену је настојао да буде успешнији, виталнији и перспективнији од других, и данас огромна већина земаља прихвата његове основне вредности: тржишну економију, приватну својину, људска права, политички плурализам и парламентарну демократију. Но, чињеница је да том истом систему управо прети рецесија па се мора бити

опрезан у једносмерном оријентисању ка том систему због могућност да носиоци тог, данас сасвим евидентно посусталог (истрошеног) система, поново своју доминантну улогу у свету покушају да очувају војном силом.

НАЦИОНАЛНИ СИСТЕМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЕВРОПСКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ

Интеграције националних система безбедности у заједничку безбедност Европске уније огледа се између осталог у тежњи држава чланица да превазиђу искључиво националне оквире сарадње у овој области. Међутим, ова интеграција представља у извесном смислу и умањивање значаја националне безбедности државе

Систем безбедности као један од најважнијих подсистема друштва представља динамичан, комплексан, специфичан, транспарентан и адаптибилан систем. Његова улога није ништа мање релевантна од одређивања позиције између државе и међународне заједнице. Систем безбедности представља стабилан јединствен систем са низом хијерархијски успостављених подсистема и са јасно одређеним функцијама кроз који легитимни органи државе спроводе своје активности у складу са демократским вредностима друштва, дакле, уз доследно поштовање и спровођење закона. Тиме се обезбеђује слободан демократски развој, потребне политичке и друге активности што између осталог одражава фундаментални принцип правне државе и цивилног друштва.

Функционисање и организација система безбедности у савременим друштвеним приликама, несумњиво захтева нови модел који ће у сложенијим и отворенијим друштвеним односима омогућити да свеукупно деловање буде засновано на научно-стручним и искуственим премисама. Уосталом „током следећих деценија глобални изазови ће се наставити и можда увећати... Све је више преплитања између националних интереса и глобалних одговорности. Задатак мултилатералне дипломатије је да се носи са новим питањима, захтевима и ситуацијама (кроз) „заједничке одговорности“ и „оснажено партнерство“.²⁾

Међутим, чињеница је да већ уговор о Уставу за Европу није заживео. Исти је одбачен на референдуму у Француској, Холандији и Ирској, тако да се процес европске интеграције од 2005. год. нашао

2) Kinna J.N.: „Global Challenges and Multilateral Diplomacy“, pp. 23-48 in Ludwik Dembinski, International Geneva Yearbook, Berne Switzerland Peter Lang.

у озбиљној и неочекиваној кризи. Осим тога, сам израз „устав“ је морао бити напуштен све до 2007 год. када је усвојен Лисабонски уговор.³⁾

Суштина ступања на снагу Лисабонског уговора се, поред осталог, огледа у онемогућавању даљег рада на организовању Европске уније у правцу федерализма те је на изванредан начин омогућен утицај на политику Уније – споља.

Лисабонски споразум је само другачијим речима изразио оно што је стајало у Уставу ЕУ, а што су француски и холандски бирачи, дакле, одбацили већ 2005. године. Реч је о преносу суверености са националних држава на ЕУ и то у тако важним областима као што су економска политика, судство, полиција, образовање и још четрдесетак поља друштвеног живота. У тим областима, у ЕУ би се одлучивало квалификованом већином гласова, без права вета националних држава. Вето би био задржан само у главним сегментима спољне и одбрамбене политике, као и делимично на пољу социјалне сигурности, пореског система и културе.

Ово са аспекта безбедности може изазвати и одређене проблеме у координацији свих тих политика, односно утицаја. При томе је потребно да ни једна политика актера споља не превагне при коначном одлучивању. У том смислу су већ већ неке чланице УН поставиле захтев да се престане са пријемом нових држава у ЕУ.

Далеко је значајнија чињеница да и нови уговор даје могућност и тежи (тако је конципиран) да омогући сукцесивну интеграцију националних безбедносних политика у оквиру Европске уније, као и да обезбеди да Унија задржи оперативну способност цивилног и војног управљања кризама изван своје територије. Лисабонским уговором није измењена суштина реформи, али је измењен пут којим Европска унија треба да настави у процесу европске интеграције. Дакле, недвосмислено је речено да земље чланице Европске уније и оне које су у фази придруживања могу се на том путу ослањати на сопствену традицију и сопствена искуства па и када је реч о самој безбедности државе.

Међутим, када је реч о интеграцији Републике Србије у ЕУ мора се истаћи чињеница да је модел Стратегије националне безбедности Србије, која треба да представља полазну основу за без-

3) Лисабонски уговор садржи два уговора: један Уговор о изменама уговора о ЕУ и Уговор о изменама Уговора о Европској Заједници. Израз Устав је напуштен у коначној верзији. Овај Уговор је одобрен од Европског савета у Лисабону 19. 10. 2007 год., а потписан је 13. 12. 2007 год. од стране 27 шефова држава или влада чланица ЕУ.

бедносно организовање и функционисање али и за интегрисање и сарадњу са ЕУ, настао у периоду мај-јуни 2006. год. као нацрт који је предложио Кабинет председника Републике Србије. Значајно је истаћи и чињеницу да су организовање и функционисање безбедности непосредно детерминисани државном политиком. Ово узајамно прожимање је у новије време истакнуто више него икада раније.

ЗНАЧАЈНИ ИНТЕГРАЦИОНИ ЕЛЕМЕНТИ СА АСПЕКТА БЕЗБЕДНОСТИ

Република Србија као модерна демократска држава мора да гради своју спољну политику чврсто везану за њену унутрашњу политику. Дефинисање спољне политике је данас у великој вези са пројектовањем, тежњама и могућности остварења националних интереса и права њених грађана.

Унутрашња политика, па према томе и безбедносна политика Србије су кључни елементи њеног политичког и друштвеног живота. Међу кључне елементе политичког и друштвеног живота Србије могу се, поред осталих, сврстати:

- економска и социјална политика, демократизација и људска права, политика технолошког развоја и заштите животне средине, спољна политика, политика безбедности и одбране и др.

Сваки од ових елемената је уређен и организован, а ресорна министарства су у саставу Владе Републике Србије носиоци њихових функција.

Тако су основни економски циљеви Владе у наредне четири године, а који свакако представљају једне од најважнијих циљева и за аспект безбедности:

- динамичан раст привредне активности,
- раст запослености,
- повећање стандарда грађана Србије и
- равномернији регионални развој.

Предуслови за остварење ових циљева су учвршћење макроекономске стабилности, убрзање економских реформи, наставак европских интеграција, као и значајно повећање инвестиција.

Политика и концепт безбедности Републике Србије треба да је дефинисана у Стратегији националне безбедности која још увек код нас није усвојена.

Стратегија националне безбедности је веома важан и неопходан документ који представља полазни механизам у процесу остварења демократске цивилне контроле безбедности и за међународне безбедносне интеграције Србије.

Без овог документа Србија не може ефикасно и безбедно прихватити обавезе о активној сарадњи у међународним односима. То значи да се у извесном смислу Србија може од стране међународне заједнице посматрати и као специфичан партнер у изградњи дуготрајног мира у спољашњем окружењу.

Да би Стратегија националне безбедности била адекватан одраз организовања и функционисања наше безбедности неопходно је јасно одредити националне интересе и циљеве Републике Србије у области безбедности. Тако се у основне националне интересе Републике Србије у области безбедности могу уврстити:

- очување независности, суверенитета и територијалног, културног, историјског интегритета,
- очување демократије и развој демократских институција,
- даљи развој на очувању мира и стабилности у ужем и ширем окружењу

Као полазни елементи Стратегије националне безбедности Републике Србије неопходно је одредити националне безбедносне циљеве. Ове циљеве чине:

- учешће и развој колективне безбедности на регионалном и међународном нивоу,
- очување регионалне стабилности,
- развој постојећих и свих потребних институција безбедности итд.

Посебан задатак и циљ Републике Србије је прихватање основних међународних инструмената који регулишу заштиту људских права и слобода што спада у основе безбедности. То значи да Србија примењује релевантне мере којима подиже, а то ће чинити и у будуће, стандарде у заштити људских права и слобода.

Осим тога, за успешно функционисање и савремено организовање безбедности неопходно је познавање како њене детерминан-

те, тако и њених реалних и потенцијалних последица. Игнорисање везе између друштвене и државне структуре, с једне стране и организације и функционисања безбедности, с друге стране одваја теорију и праксу безбедности од њене природне (традиционалне и историјске) основице. Осим тога, нови извори и облици угрожавања, демократски развој земаља и међудржавних односа су довели до измена у филозофији, али и досадашњој пракси, функционисању и организовању система безбедности као и субјеката безбедности на свим нивоима.

Данас већ модерно организован систем националне безбедности захтева перманентно усавршавање и у извесном смислу редизајнирање, с једне стране због све присутнијег угрожавања безбедности на свим нивоима у држави, али и на нивоу међународне заједнице. С друге стране, одавно је сазрело схватање да се угрожавању безбедности може супротстављати кроз тзв. безбедносно интегрисање у коме земље на путу безбедносног, али не само безбедносног, интегрисања ослонац имају у својој историји и традицији.

Тако у смислу демократског развоја друштва у многим сегментима безбедности државе присутне су бројне организације и институције које добијају све значајнију улогу уопште у политичким односима и процесима па тако и када је реч о безбедности државе.

Безбедност, схваћена у најширем смислу значења тог појма, по питању оружја и расположиве силе у држави у одређеним ситуацијама може мењати карактер политичких односа и процеса у држави, као и у међународним односима.

Због тога је неопходна стална изградња демократске контроле безбедности и њених субјеката. Контрола војске од стране цивила позната је тако нпр. још од периода европске монархије 17. и 18. века у којима је аристократија чинила и цивилну и војну елиту. Огледала се у одсуству цивилно војних разлика. Међутим, на конкретно демократско утицање на безбедност у савременим безбедносним условима нарочито су утицале безбедносне претње и изазови.. Тако су нпр. теоријске концепције које су се односиле на положај и улогу субјеката безбедности, а нарочито војске и полиције у демократском друштву веома брзо напуштале у измењеним безбедносним условима. Нарочито се у периоду тзв „хладног рата“ радикално одступало од либералног концепта цивилне супремације и контроле, који имплицира негативан стереотип о војсци и

наглашава њихов значај у одбрани земље насупрот опасности које они могу представљати за демократске односе и вредности.

Други светски рат и међународни процеси означавају и крај либералистичког концепта положаја и улоге неких институција безбедности у држави и у међудржавним односима.

Тако се данас чак наглашава потреба за сарадњом између политике (политичара) и функционисања и организовања безбедности државе како по питању унутрашње, тако и када је реч о међународној безбедности..

Међутим, постоје и размишљања да би у дужем периоду угрожавања безбедносне стабилности, а нарочито уз присуство директне оружане претње, политичари кроз помоћ безбедносних институција могли преузети и саму политичку моћ што је непримерено савременом демократском друштву.

Управо због тога демократско утицање на безбедносне институције и њихова контрола (нарочито парламентарна) доприноси да целокупна безбедност државе буде компатибилна с традиционалним циљевима демократске политичке контроле.⁴⁾

Ова цивилна контрола, пре свега, мора бити уређена правним актима, а полазна основа у томе мора бити утемељена у Уставу. Дакле уз остварену цивилну контролу безбедности реално се може закључити да ће безбедност бити веома слична, а што је посебно значајно и компатибилна са системима безбедности других земаља, ЕУ итд.

Поред тога, стварање модерне безбедности и демократског оквира у савременим условима незамисливо је без модерног концепта локалне самоуправе. Њен настанак обележен је изворношћу на оргинерни начин одоздо, а не одозго – од центра државне власти. Свој рационални смисао налази у чињеници што омогућава уравнотежену расподелу власти на одређеном простору.. Историјски гледано локална самоуправа је настала као институционални оквир за две изразите потребе:

- политичке, да се створи противтежа централној државној власти
- да се на локалном нивоу створи потребна организација која ће служити задовољењу специфичних локалних потреба становништва, па тако и оних из области безбедности.

4) О том процесу видети: М. Jankowitz, Ch C. Maskos, Five Years of the all Volunteer Force: 1973 – 1978, Armed Forces and Society, vol 5 No. 2 February 1979. pp 171 – 179.

Модернизација локалне самоуправе чини важну компоненту реформског програма и развоја Републике Србије, а корак напред ка Европским интеграцијама.

Да би се остварила модерна и ефикасна локална самоуправа потребно је становништву осигурати право:

- да учествују у одлучивању у свим важним питањима за јединицу локалне самоуправе,
- да одлучују о организовању локалне самоуправе и саставу политичких органа,
- да учествују у делокругу локалне самоуправе,
- да учествују у одлучивању о финансирању локалне самоуправе,
- да учествују у одлучивању о административном особљу и др.

Дакле, иако локална самоуправа има дугу традицију на овим просторима чини се да она још увек није компатибилна са локалном самоуправом у демократским Европским земљама, што у суштини и не мора бити у свим димензијама и областима, а нарочито када је реч о безбедности. Дакле, децентрализација и регионализација надограђују глобализацију. У европском поднебљу она доноси потпуно нови развојни и стабилizacionи предзнак, па тако и када је реч о деликатној и од изузетног значаја области безбедности.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Интеграције националних безбедности држава у Европску унију огледа се и у тежњи држава чланица, али и оних које ће тек постати чланице ЕУ, да превазиђу искључиво националне оквире сарадње у овој веома специфичној и значајној области. Ова настојања треба да буду покретач стварања европске безбедности као посебне области у међународним односима којима би се у највећој мери пренебрегнули национални интереси из области безбедности. Међутим, многе чињенице указују на то да „европеизација“ безбедности ће се и даље ослањати на националној/им безбедности/ма државе/а чланица Европске уније.

За процес интегрисања националног система безбедности у ЕУ и сарадњу са другим земљама у области безбедности ма колики био утицај и ма колико се дешавале значајне промене у свету и Европи, у нашој спољној политици и концепцији нашег прилагођа-

вања новом систему међународних односа, основни фактор наше безбедности јесте наша унутрашња политичка и економска стабилност и развој. Безбедност земље није само војна (оружана), она је у све већој мери и економска, информатичка, енергетска, прехранбена. Међународном тероризму, организованом криминалу и другим глобалним, али и могућим локалним изазовима, може се успешно супротставити само земља са стабилним институцијама, предвидљивим политичким развојем, економским напретком, реформисаном и модерном изграђеним системом безбедности и безбедносних институција које су пре свега у функцији националне безбедности. Само таква држава неће бити третирана као проблем, већ као партнер и савезник који има и своје специфичне интересе који се не морају увек поклапати са интересима ширег окружења, али који ће таква питања решавати као део ширег интегрисаног безбедносног и политичког простора. Стога ће правац и стабилност нашег унутрашњег развоја, односно одговорност актера на нашој политичкој сцени ће бити главни фактор од кога ће зависити и наше место у савременој структури европске безбедности. Сви други важни аспекти безбедности – војни, геополитички, технолошко-информатички, енергетски и остали – ослањаће се пре свега на ниво унутрашње стабилности и доследности у променама политичког и економског система у Републици Србији.

Такође се да уочити да могућност “преношења” безбедности на Европску унију за сада само фрагментарно указује да ни национална сувереност (безбедност) није апсолутна. Такође, за још изванредан период Република Србија, али и др. земље које теже интеграцијам, налазе се између две концепције безбедности: а) традиционалне (националне) дефиниције безбедности и б) нове дефиниције тзв. “имплементне” (прелазне) безбедносне политике. У овим условима демократизација друштва је функционално веома важна за процес интеграције у ЕУ јер даје легитимност укупном процесу реформи. Кроз политичку конкуренцију, демократија, демократизација, консолидација демократије треба да подстиче рекомпозицију и стабилизацију политичко-безбедносног простора. Дакле, за улазак у ЕУ потребно је више демократије при чему се мора јасно дефинисати српска држава са јасно дефинисаним политичко-безбедносним интересима и циљевима. Тек након тога неопходно би било одржати референдум о уласку у ЕУ што би у условима подељености грађана Србије био веома демократски чин од изузетног утицаја на безбедност Србије, ал ии ширег региона. Према

томе, ма колико биле значајне промене у свету и Европи, у нашој спољној политици и концепцији нашег прилагођавања па и политичко-безбедносног прилагођавања новом систему међународних односа, основни фактор наше безбедности јесте наша унутрашња политичка и економска стабилност и развој. Безбедност земље није само војна, она је у све већој мери и економска, информатичка, енергетска, прехранбена. Међународном тероризму, организованом криминалу и другим глобалним, али и могућим локалним изазовима, може се успешно супротставити само земља са стабилним институцијама, предвидљивим политичким развојем, економским напретком, модерно изграђеним системом безбедности и безбедносним институцијама.

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамов С.: Безбедност у XXI веку, Институт ратне вештине, Зборник радова, Београд 2001.
- Бабовић Б.: Полиција у светском поретку, НЕА, Београд, 1997.
- Борн Х. И др.: Парламентарни надзор безбедносног сектора, Начела, механизми, пракса, ИПУ, ДКОС, Београд 2003.
- Димитријевић Б.: Стратегија националне безбедности – модел, Војно дело 2, Београд 2008.
- Глигоријевић С. Петровић Ђ.: Водич кроз партнерство за мир, ИСАЦ, Београд, 2007.
- Иванчевић Н.: Систем безбедности Југославије - увод у теорију система интегралне безбедности, Факултет одбране и заштите, Београд, 1993.
- Лопандић Д.: Уговор о Европској унији, Међународна политика и Службени лист СРЈ, Београд 1999.
- Мала политичка енциклопедија, Институт политичких наука, Београд 1966.
- Ракић М. Вејновић Д.: Систем безбедности и друштвено окружење – теоријско-концептуално аспекти система безбедности, Дефендологија, Бања Лука 2006.
- Ракић М.: Безбедносна превентива, Институт за политичке студије, Београд, 2006.
- Ракић М.: Државна политика и модели безбедносног организовања, ИПС, Политичка ревија бр. 1-2, Београд 2005.
- Ракић М.: Неки од модела безбедносне политике, ИПС, Политичка ревија бр. 2, Београд 2005.
- Симић Д.: Наука о безбедности, савремени приступ безбедности, Службени лист СРЈ, Београд 2002.
- Вукадиновић Д.: Безбедност и Европска унија, ИПС, Београд 2008.

- Вукадиновић Р.: Право Европске уније, Крагујевац 2006.
- За бољи пут Србије, Демократска странка, Центар ресорних одбора, Београд 2005.

Mile Rakic

Institute for Political Studies, Belgrade

SOME PRECONDITIONS FOR SECURITY INTEGRATION INTO THE EUROPEAN UNION

Summary

Interdependence within global international relations is manifested in all areas on many levels and in different fields and its subsystems and elements. This interdependence and influence upon international relations is realizable for many reasons, and one of them is an objective need for development of democracy in the states and inter-state relations. Development of democracy and general democratic changes, in addition to its other traits, have a significant influence on both domestic and external security of the states. Alongside with the fact that the development of democracy and European integrations is an unquestionable need and orientation, it is easy to notice in the broadest range of the term security that the consequences of its influences have been most often manifested with different intensity, range, comprehension and need for re-designing of existing security system in the state. Therefore establishment, or the orientation, for development of democracy demands firstly an analysis of the existing security, and then an elevation view of future security and reaching a compromise, and then an estimation view of possible consequences, caused by these influences, for one already established level and formation of the security system in the state.

Key Words: democracy, security, integration, European Union